

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1. Η λατινική¹ γλώσσα

- **Η λατινική γλώσσα:** ήταν η διάλεκτος των Λατίνων, των κατοίκων δηλ. του Λατίου (σήμερα Lazio), όπου βρίσκεται και η Ρώμη.
- **Η λατινική γλώσσα παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με την ελληνική, επειδή:**
  1. Τα Λατινικά ανήκουν στην **ινδοευρωπαϊκή γλωσσική οικογένεια**, όπως και τα Ελληνικά.
  2. Έλληνες και Ρωμαίοι είχαν επαφές ήδη από την εποχή του **ελληνικού αποικισμού** στην κεντρική και νότια Ιταλία, καθώς και στη Σικελία (8^{ος} / 7^{ος} αι. π.Χ.).
  3. Οι Ρωμαίοι **κατέκτησαν** τον ελληνικό κόσμο (2^{ος} αι. π.Χ. και εξής).
- Το **λατινικό αλφάβητο** έχει ελληνική προέλευση: οι Ρωμαίοι γνώρισαν μια **παραλλαγή ελληνικού αλφαβήτου** (το **χαλκιδικό αλφάβητο**) από την ελληνική αποικία της **Κύμης** (8^{ος} / 7^{ος} αι. π.Χ.).
- Μέχρι τον 3^ο αι. π.Χ. **ελάχιστα** γραπτά μνημεία της ρωμαϊκής λογοτεχνίας έχουν σωθεί, χωρίς όμως ιδιαίτερη λογοτεχνική αξία. **Αξιόλογα** λογοτεχνικά κείμενα παράγονται μετά τη **«συνάντηση»** των Ρωμαίων με τους Έλληνες (περίπου το 240 π.Χ.).

2. Η γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

- Η ρωμαϊκή λογοτεχνία γεννήθηκε **κάτω από την επίδραση της ελληνικής**. Το **240 π.Χ.** ένας Έλληνας από τον Τάραντα της Ν. Ιταλίας, ο **Λίβιος Ανδρόνικος** οργανώνει στη Ρώμη **θεατρικές παραστάσεις** με ελληνικά έργα **διασκευασμένα στα Λατινικά**. Ο ίδιος αποδίδει στα Λατινικά και την **Οδύσσεια** του Ομήρου. Στις **ρίζες**, επομένως, της ρωμαϊκής γραμματείας βρίσκονται **το ελληνικό δράμα και ο Όμηρος**, ενώ γενικότερα η συγγραφική παραγωγή των Ρωμαίων παρέμεινε **στενά συνδεδεμένη με ελληνικά πρότυπα**.

3. Οι εποχές της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

- Η **ρωμαϊκή λογοτεχνία** διαιρείται σε:
  - **Προκλασική ή αρχαϊκή εποχή** (240 π.Χ. – 100 π.Χ.).
  - **Κλασική εποχή**² (περ. 100 π.Χ. – θάνατος του Οκταβιανού Αυγούστου το 14 μ.Χ.).

---

¹ Οι Ρωμαίοι, ενώ για τις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιούσαν το εθνικό ουσιαστικό «**Ρωμαίος**» και το επίθετο «**ρωμαϊκός**», για τη γλώσσα τους διατήρησαν το επίθετο «**λατινική**».

- *Μετακλασική εποχή* (περ. 14 μ.Χ. – μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.).
- *Υστερη αρχαιότητα* (μέσα 3^{ου} αι. – 6^{ος} αι. μ.Χ.).

4. Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

- Είναι **στενή και διαρκής** η σχέση της ρωμαϊκής με την ελληνική γραμματεία.
- Οι Ρωμαίοι λογοτέχνες **κάθε εποχής γνωρίζουν και τη λατινική και την ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία.**
- **Πλήθος ελληνικές λέξεις μεταφέρονται** στο λατινικό λεξιλόγιο και **επιβιώνουν μεχρι σήμερα** στις λατινογενείς γλώσσες.
- **Οι Ρωμαίοι λογοτέχνες έχουν ελληνικά πρότυπα:** η *ελληνική κωμωδία* είναι το πρότυπο του *Πλαύτου*, ο *Όμηρος* εμπνέει τον *Βεργίλιο*, οι *αρχαίοι Έλληνες λυρικοί* τον *Οράτιο*, η *αττική τραγωδία* τον *Σενέκα*.
- Οι Ρωμαίοι προσεγγίζουν τα ελληνικά πρότυπα μέσα από τη **δημιουργική πρόσληψη (imitatio)** και τον **ανταγωνισμό (aemulatio)**.
- **Αρχικά** οι Ρωμαίοι λογοτέχνες μιμούνται δημιουργικά **Έλληνες**. Αργότερα – στους **μετακλασικούς χρόνους** – όταν η ρωμαϊκή λογοτεχνία έχει ωριμάσει, **οι Ρωμαίοι μιμούνται και συναγωνίζονται τους μεγάλους λογοτέχνες της κλασικής Ρώμης** (π.χ. τον Κικέρωνα, τον Βεργίλιο κ.ά.).
- Επειδή η ρωμαϊκή λογοτεχνική παραγωγή αρχίζει στα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ., **οι Ρωμαίοι γνωρίζουν εξ αρχής ολόκληρη την ελληνική λογοτεχνία στην ωριμότητά της.** Έτσι, επιλέγουν τα πρότυπά τους από όλες τις περιόδους της ελληνικής λογοτεχνίας: και από την **ελληνιστική** λογοτεχνία (3^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.) και από την **κλασική** (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.) και από την **αρχαϊκή** (8^{ος} – 6^{ος} αι. π.Χ.). Οι Ρωμαίοι, δηλαδή, δεν είναι «υποχρεωμένοι» να επηρεαστούν από τους Έλληνες ακολουθώντας την χρονολογική εξέλιξη της ελληνικής λογοτεχνίας. **Επιλέγουν τα πρότυπά τους από το σύνολο των ελληνικών έργων που έχουν στη διάθεσή τους.**
- Έτσι, η ρωμαϊκή λογοτεχνία **δεν παρουσιάζει χρονολογική εξέλιξη των ειδών της παρόμοια με την ελληνική:** π.χ. η **κωμωδία** είναι το πρώτο είδος που ωριμάζει στη Ρώμη, ενώ στην Ελλάδα ήταν το τελευταίο. Το **ρωμαϊκό έπος** ωριμάζει **τελευταίο**, ενώ τα ομηρικά έπη ήταν πρώτα σημαντικά ελληνικά λογοτεχνικά κείμενα.
- Οι Ρωμαίοι **δεν μιμούνται δουλικά** τους Έλληνες. Συχνά **μεταμορφώνουν** τα ελληνικά είδη:

---

² Η περίοδος αυτή διαιρείται σε δύο υποπεριόδους: **α)** την **ρεπουμπλικανική περίοδο** (μέχρι το 31 π.Χ.) και **β)** την **αυγουστεια περίοδο** (από το 31 π.Χ. ως το 14 μ.Χ.).

π.χ. η **ρωμαϊκή ελεγεία** απέχει πάρα πολύ από την ελληνική ελεγεία.

- Οι Ρωμαίοι **παράγουν** και **νέα είδη**: π.χ. η **σάτιρα** είναι ένα σχεδόν καθαρά ρωμαϊκό είδος.
- Κάθε Ρωμαίος λογοτέχνης συνήθως **εστιάζει σε ένα είδος ή σε μικρό αριθμό λογοτεχνικών ειδών**. Επίσης, δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για **αισθητική ποιότητα** και **τελειοποιημένη τεχνική** στο είδος που υπηρετεί.

5. Η εξέλιξη της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Προκλασική εποχή (απαρχές – περ. 100 π.Χ.)

Γενικά χαρακτηριστικά

Κοινωνική ζωή

- Στο ρωμαϊκό θρησκευτικό σύστημα έχουν ενταχθεί οι **ελληνικοί θεοί**. Όλο και περισσότεροι Ρωμαίοι έρχονται σε επαφή με τον ελληνικό πολιτισμό. **Μορφωμένοι Έλληνες** εγκαθίστανται, συχνά χωρίς τη θέλησή τους, στη Ρώμη και μούν τους Ρωμαίους στην ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία. **Ελληνικά έργα τέχνης** μεταφέρονται στη Ρώμη. Οι νέοι γοητεύονται από την ελληνική «**μόδα**», εισάγονται **ελληνικά και ανατολικά έθιμα**, που απομακρύνουν τους Ρωμαίους από τα παραδοσιακά λιτά ρωμαϊκά ήθη.
- Παράλληλα με όσους θαυμάζουν την ελληνική κουλτούρα, υπάρχουν και **συντηρητικοί Ρωμαίοι** που βλέπουν **με καχυποψία** την ελληνική επίδραση. Τέτοιος ήταν ο **Κάτων**: ενδεικτικό της νοοτροπίας του ήταν ότι φοβόταν, ανάμεσα σε άλλα, πως οι Έλληνες γιατροί συνωμοτούσαν, για να εξοντώσουν τους Ρωμαίους.

Κράτος και στην Πολιτική ζωή

- Στην Ανατολή ολοκληρώνεται η κατάκτηση της Ελλάδας. Η Ρώμη ύστερα από τρεις πολέμους εξολοθρεύει τη δεύτερη μεγάλη μεσογειακή δύναμη της εποχής, την **Καρχηδόνα**, ισοπεδώνει την πόλη (146 π.Χ.) και απομένει **μόνη κυρίαρχη** στη Μεσόγειο.
- Το ρωμαϊκό πολίτευμα (**res publica**) έχει διαμορφωθεί ως ένα είδος «**αριστοκρατικής δημοκρατίας**». Σημειώνονται πολιτικο-κοινωνικές αναταραχές λόγω των μεγάλων κοινωνικών ανισοτήτων. Ενδεικτικές είναι **οι μεταρρυθμιστικές απόπειρες των Γράκχων**. Υπάρχουν διαστήματα ηρεμίας και συμβιβασμού αλλά οι εμφύλιες συρράξεις θα συνεχιστούν για αρκετές δεκαετίες και μετά το 100 π.Χ.

Γράμματα

- Συντελείται η **ιστορική συνάντηση** των Ρωμαίων με τους Έλληνες. Οι Έλληνες έχουν ήδη δημιουργήσει ώριμη λογοτεχνία. Οι Ρωμαίοι τη θαυμάζουν: **αρχικά** κυρίως **μιμούνται** και **στη συνέχεια μετασχηματίζουν δημιουργικά** τα ελληνικά πρότυπα.

Κωμωδία

- Το **πρώτο είδος** που ωριμάζει στη Ρώμη είναι η **κωμωδία**. Οι Ρωμαίοι κωμωδιογράφοι επηρεάζονται περισσότερο όχι από την αττική κωμωδία του 5^{ου} – 4^{ου} αι. π.Χ. και τον Αριστοφάνη αλλά από τη λεγόμενη **Νέα Κωμωδία** της ελληνιστικής περιόδου, κυρίως από τον **Μένανδρο**. Τα έργα τους έχουν κατά κανόνα υποθέσεις ελληνικές και όχι ρωμαϊκές.
- Οι δύο πιο γνωστοί Ρωμαίοι κωμωδιογράφοι είναι ο **Πλαύτος** (3^{ος} αι. π.Χ.) και ο **Τερέντιος** (2^{ος} αι. π.Χ.). Η επίδρασή τους είναι εμφανής στις **γαλλικές κωμωδίες** του Μολιέρου. Η ρωμαϊκή κωμωδία **ψυχαγωγεί επί αιώνες τη Δύση** και άσκησε **σοβαρές επιδράσεις** σε μεγάλους διανοούμενους και λογοτέχνες, όπως ο **Πετράρχης**, ο **Γκαίτε**, ο **Μολιέρος**, ο **Σαίξπηρ** και ο **Θερβάντες**.

Τραγωδία

- Την ίδια περίοδο οι Ρωμαίοι συνθέτουν τραγωδίες, **επηρεασμένοι από τα δράματα** της Μεγάλης Ελλάδας. Τα θέματα της ρωμαϊκής τραγωδίας **προέρχονται από την ελληνική λογοτεχνία**. Οι Ρωμαίοι δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στην **τρωική θεματολογία**, ίσως γιατί θεωρούσαν ότι τους αφορά περισσότερο: είχε ήδη διαμορφωθεί ο εθνικός ρωμαϊκός μύθος κατά τον οποίο γενάρχη της Ρώμης ήταν ο Τρώας Αινείας.
- Γράφονται, βέβαια, και τραγωδίες με θέματα **καθαρά ρωμαϊκού ιστορικού περιεχομένου**.

Έπος

- Ο **Λίβιος Ανδρόνικος**, όπως είπαμε, απέδωσε στα Λατινικά την «**Οδύσσεια**» (σε σατούρνιο στίχο, ένα ιταλικό μέτρο).
- Ο **Έννιος** βλέπει τον εαυτό του ως δεύτερο Όμηρο και συνθέτει ένα ιστορικό έπος («**Χρονικά**» – **Annales**) σε δακτυλικό εξάμετρο, το μέτρο των ομηρικών επών. Οι Ρωμαίοι θεωρούσαν αυτό το έργο ως το «**εθνικό**» τους έπος μέχρι τη σύνθεση της «**Αινειάδας**» του Βεργιλίου.

Σάτιρα

- Η σάτιρα είναι ένα **νέο, καθαρά ρωμαϊκό είδος**, με το οποίο σχολιάζονται σκωπτικά επιφανείς

Ρωμαίοι, πολιτικοί ή λογοτέχνες, αλλά και άσημα πρόσωπα.

Πεζογραφία

- Το **αρχαιότερο πεζό λατινικό έργο** που σώζεται ανήκει στον **Κάτωνα**, που, όπως είπαμε, ήταν **παθιασμένος** με τα πατροπαράδοτα ρωμαϊκά ιδεώδη και **καχύποπτος** απέναντι στις ξένες επιρροές. Έχει τίτλο «**Για τη γεωργία**» (**De agricultura**), παρουσιάζει τη ζωή του γεωργού και περιέχει γεωργικές οδηγίες και συμβουλές οργάνωσης του οίκου.

Κλασική εποχή (περ. 100 π.Χ. – 14 μ.Χ.)

Γενικά χαρακτηριστικά

Πολιτική ζωή και Κράτος

- Κορυφώνεται η ένταση μεταξύ των δύο παρατάξεων της **Γερουσίας (Senatus)**: των **populares** («**δημοκρατικών**») και των **optimates** («**αριστοκρατικών**»). Εμφύλιες συρράξεις, προγραφές και δολοφονίες ταραξούν το εσωτερικό του ρωμαϊκού κράτους (π.χ. η δολοφονία του Ιούλιου Καίσαρα το 44 π.Χ.).
- Οι εμφύλιοι πόλεμοι **τελειώνουν το 31 π.Χ.** στο Άκτιο (Αμβρακικός κόλπος): ο υιοθετημένος γιος του Ιούλιου Καίσαρα, ο **Οκταβιανός**, νίκησε τον στόλο του πολιτικού του αντιπάλου, του **Μάρκου Αντώνιου**, και της βασίλισσας του ελληνιστικού κράτους της Αιγύπτου, της **Κλεοπάτρας**, που ήταν σύμμαχος του Αντωνίου. Ο **Οκταβιανός** έμεινε **μόνος κυρίαρχος** στην πολιτική ζωή της Ρώμης κι έτσι ξεκίνησε μια νέα εποχή για το απέραντο ρωμαϊκό κράτος («**αυγούστειοι χρόνοι**»).
- Με την επικράτηση του Οκταβιανού, η «**αριστοκρατική δημοκρατία**» της Ρώμης **μετασηματίζεται** σταδιακά σε **απολυταρχία**, με την κυριαρχία ενός πολιτικού προσώπου. Το παραδοσιακό, **αριστοκρατικό** στην ουσία του, πολίτευμα της **res publica**, μεταβάλλεται στην πράξη. Χωρίς να καταργείται η Γερουσία, το κράτος **ελέγχεται πλέον από έναν ισχυρό άντρα**, τον νικητή των εμφυλίων **Οκταβιανό**. Αυτός λαμβάνει τον τίτλο «**Αύγουστος**», που στο εξής θα συνοδεύει κάθε αυτοκράτορα στη Ρώμη (και αργότερα στην Κωνσταντινούπολη).
- Με τον Οκταβιανό αρχίζει μία περίοδος χωρίς μεγάλες αναταράξεις στο εσωτερικό και χωρίς μεγάλα προβλήματα εκτός συνόρων. Η λεγόμενη «**ρωμαϊκή ειρήνη**» (**pax Romana**) θα διαρκέσει περίπου δύο αιώνες και, γενικά, θα φέρει ευημερία για την ανθρωπότητα.
- Η Ρώμη αποκτά **πλήρη αυτοσυνειδησία** ως **οικουμενική δύναμη με θεϊκές – ηρωικές**

καταβολές, που χάνονται στο χώρο του μύθου, και θεωρεί πως διαθέτει **προοπτικές αιώνιας κυριαρχίας**. Αυτή η αντίληψη διαπερνά και την λογοτεχνία της αυγούστειας περιόδου.

Κοινωνική ζωή

- Διευρύνεται η **επίδραση του ελληνικού τρόπου ζωής** και εισάγονται **νέες λατρείες** από την Ανατολή (π.χ. η λατρεία της Κυβέλης, της Ίσιδας κ.ά.).
- Παρατηρείται **αυξανόμενη εισχώρηση νέων ηθών, μείωση των γεννήσεων, απομάκρυνση από τον πατροπαράδοτο λιτό ρωμαϊκό βίο**. Γι' αυτό ο Αύγουστος προσπαθεί να επαναφέρει τις παραδοσιακές ρωμαϊκές αξίες και να ενισχύσει τη θρησκεία και την οικογένεια, αλλά **χωρίς μεγάλη επιτυχία**. Ωστόσο, νέοι ναοί χτίζονται, παλιά ιερά ανακαινίζονται, η Ρώμη γίνεται μια εντυπωσιακή **«πόλη του μαρμάρου»**.

Γράμματα

- Η επίδραση των Ελλήνων παραμένει καταλυτική, γίνεται όμως βαθύτερη και ουσιαστικότερη. **Οι Ρωμαίοι δεν περιορίζονται σε απλή μίμηση**. Τα ελληνικά είδη παίρνουν νέα ζωή από την **ρωμαϊκή πρόσληψη και μεταμορφώνονται**.
- Οι **Ρωμαίοι συγγραφείς και ποιητές συναγωνίζονται** τους σπουδαίους Έλληνες δημιουργούς των ελληνιστικών, κλασικών και αρχαϊκών χρόνων (π.χ. ο **Κικέρων** τους Έλληνες ρήτορες και φιλοσόφους, ο **Βεργίλιος** τον Θεόκριτο και τον Όμηρο, ο **Οράτιος** την αιολική ποίηση).
- Τα έργα της εποχής αυτής διαμόρφωσαν την έννοια του «κλασικού»: ως προς τη **μορφή** παρουσιάζουν **αισθητική τελειότητα** και ως προς το **περιεχόμενο** τα διακρίνει **ιδεολογική ωριμότητα**. Κείμενα όπως αυτά του Κικέρωνα, του Βεργίλιου, του Οράτιου, του Οβιδίου εμπνέουν την ευρωπαϊκή λογοτεχνία μέχρι τις μέρες μας.
- Στην **ρεπουμπλικανική περίοδο** (ή **χρόνους του Κικέρωνα**, 100 π.Χ. – 31 π.Χ.) ανθεί κυρίως η **πεζογραφία**, ενώ στην **περίοδο του Αυγούστου** (31 π.Χ. – 14 μ.Χ.) ακμάζει κυρίως η **ποίηση**.

A. Η ρεπουμπλικανική περίοδος ή οι χρόνοι του Κικέρωνα (100 π.Χ. – 31 π.Χ.)

Πεζογραφία

- Αυτή την περίοδο εμφανίζονται κορυφαίοι πεζογράφοι:
  - **Κικέρωνας**: ήταν ένας σημαντικός **πολιτικός** της εποχής κι ένας απ' τους μεγαλύτερους **ρήτορες** της αρχαιότητας. Έγραψε πάνω από εκατό **πολιτικούς και δικανικούς λόγους**, καθώς και **θεωρητικά κείμενα** για τη ρητορική τέχνη. Συνέθεσε, επίσης, **φιλοσοφικούς διαλόγους**, επηρεασμένος από τον Πλάτωνα και άλλα φιλοσοφικά ρεύματα. Η ποιότητα

του λόγου και ο πλούτος των ιδεών του τον καθιέρωσαν ανάμεσα στους μεγάλους της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

- **Ιούλιος Καίσαρ:** είναι πιο γνωστός ως **στρατηγός** και **πολιτικός**. Ήταν όμως ταυτόχρονα ένας από τους πιο μορφωμένους ανθρώπους της εποχής του. Δεν ήταν ιστορικός με την στενή έννοια, αλλά έγραψε ένα είδος **στρατιωτικών απομνημονευμάτων** σε λιτή γλώσσα.
- **Σαλλούστιος Κρίσπος:** ο πρώτος σπουδαίος Ρωμαίος **ιστορικός**, ήταν θαυμαστής του Θουκυδίδη και διέπρεψε στην **ιστορική μονογραφία**³.

Ποίηση

- Αυτή την περίοδο εμφανίζεται το πρώτο «**μοντερνιστικό**» κίνημα της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, οι «**νεωτερικοί**». Είναι επηρεασμένοι από τον αλεξανδρινό **Καλλίμαχο** (3^{ος} αι. π.Χ.) και την ελληνιστική ποίηση. Δημιουργούν συνήθως πολύ **σύντομα** και πολύ **προσεγμένα στη μορφή** ποιήματα. Αποφεύγουν τα μεγάλα παραδοσιακά θέματα του έπους, όπως τα ηρωικά κατορθώματα και ο πόλεμος. Στρέφονται σε πιο **προσωπικά θέματα**, όπως ο **έρωτας**. Αυτή την περίοδο εμφανίζονται κορυφαίοι ποιητές:
  - **Κάτουλλος:** είναι **λυρικός** ποιητής και ο πιο γνωστός εκπρόσωπος των «**νεωτερικών**». Στα ποιήματά του **κυρίαρχη λογοτεχνική περσόνα** είναι μια γυναίκα που ερωτεύθηκε με πάθος και την αναφέρει με το ψευδώνυμο «**Λεσβία**». Η **Λεσβία** έγινε διαχρονικό σύμβολο ερωτικής ποιητικής έμπνευσης και ο Κάτουλλος ο πρώτος «**ρομαντικός**» ποιητής της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.
  - **Λουκρήτιος:** γράφει το έπος «**Για τη φύση των πραγμάτων**» (**De rerum natura**). Δεν πρόκειται για ηρωικό έπος, αλλά έχει **φιλοσοφικό** περιεχόμενο. Μεταφέρει την **επικούρεια φιλοσοφία** σε στίχους, μάχεται τη δεισιδαιμονία και επιχειρεί να απαλλάξει τον άνθρωπο από το φόβο του θανάτου.

B. Οι Αυγούστειοι χρόνοι (31 π.Χ. – 14 μ.Χ.)

Ποίηση

- Την εποχή αυτή εμφανίζονται κορυφαίοι ποιητές:
  - **Βεργίλιος:** είναι ο ποιητής της «**Αινειάδας**», που συνδυάζει στοιχεία της **Ιλιάδας** και της **Οδύσσειας**. Θέμα της είναι η αναχώρηση του Αινεία από την Τροία, οι περιπλανήσεις του και η εγκατάστασή του στο Λάτιο. Ο Βεργίλιος είναι ο ποιητής που δίνει την τελική μορφή

---

³ Η **ιστορική μονογραφία** είναι μια πραγματεία που εξετάζει με **τρόπο ολοκληρωμένο ένα θέμα περιορισμένης έκτασης και ενδιαφέροντος**, για παράδειγμα αποκλειστικά έναν πόλεμο.

στον **ιδρυτικό μύθο της Ρώμης**, σύμφωνα με τον οποίο την «**αιώνια πόλη**» ίδρυσε ο Ρωμύλος, απόγονος του Τρώα Αινεία. Η «**Αινειάδα**» συνοψίζει τις βλέψεις και τις προοπτικές της εποχής του Αυγούστου για **οικουμενική και αιώνια κυριαρχία των Ρωμαίων**, αιτιολογώντας το ρωμαϊκό **imperium**. Αναγνωρίστηκε εξ αρχής ως το **εθνικό έπος** των Ρωμαίων. Ο ποιητής της επέδρασε ίσως όσο κανείς στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία μέχρι και σήμερα. Ο Αυγουστίνος, ο Πετράρχης, ο Δάντης, ο Σίλλερ είναι μερικοί μόνο από τους μεγάλους Ευρωπαίους λογοτέχνες για τους οποίους αποτέλεσε πρότυπο.

- **Οράτιος**: είναι ο πιο σημαντικός **λυρικός** ποιητής, αυτός που μετέφερε το **αιολικό μέλος** στη Ρώμη. Συνθέτει τις «**Ωδές**» (**Carmina**) με πρότυπο τους Έλληνες λυρικούς. Γράφει όμως και **σάτιρα** και επιδίδεται και στο είδος της **ποιητικής επιστολής**.
- Οι τρεις κορυφαίοι Ρωμαίοι **ελεγειακοί** ποιητές ήταν ο **Τίβουλλος**, ο **Προπέρτιος** και ο **Οβίδιος**. Βρίσκονται **υπό την επιρροή του κινήματος των «νεωτερικών»** και ενδιαφέρονται για την **μορφική τελειότητα** των έργων τους. Αλλάζουν **ριζικά** την ελληνική ελεγεία, που είχε ποικιλία θεμάτων (πολεμική, πολιτική, φιλοσοφική κ.ο.κ.). Στην ανανεωμένη ρωμαϊκή ελεγεία **θεματικό κέντρο είναι ο έρωτας**, τον οποίο οι ελεγειακοί συνδέουν άμεσα με την ερωτική ποίηση και με συζητήσεις για την αξία των ποιητικών ειδών. Ο τελευταίος από τους ελεγειακούς, ο **Οβίδιος**, γράφει και **επική ποίηση**, αλλά την ανανεώνει: δημιούργησε μια μυθολογική «**αντι-Αινειάδα**», τις «**Μεταμορφώσεις**» (**Metamorphoses**). Το **επικό** αυτό ποίημα περιλαμβάνει 250 περίπου μύθους, **κυρίως ελληνικής προέλευσης**, που περιέχουν κάποιο στοιχείο μεταμόρφωσης (π.χ. ο **μύθος της Δάφνης** που μεταμορφώνεται στο φυτό δάφνη, για να γλιτώσει από το ερωτικό κυνήγι του Απόλλωνα). Οι καλλιτέχνες της Αναγέννησης, η Ευρώπη, αλλά ακόμη και η σύγχρονη Ελλάδα γνώρισαν την ελληνική μυθολογία κυρίως μέσα από αυτή τη θαυμαστή μυθολογική «**εγκυκλοπαίδεια**» των οβιδιακών «**Μεταμορφώσεων**».

Πεζογραφία

- **Τίτος Λίβιος**: παρουσίασε την **ιστορική διαδρομή της Ρώμης από την ίδρυσή της μέχρι περίπου το τέλος του 1^{ου} αι. π.Χ.** Έννοιες όπως **mos maiorum** (το «**ήθος των προγόνων**»), **pietas** («**η αίσθηση του καθήκοντος, η ευσέβεια**»), **virtus** («**η αρετή**»), οι παραδοσιακές δηλαδή ρωμαϊκές αξίες, κυριαρχούν στην ιστοριογραφία του.
- **Βιτρούβιος**: κινείται την ίδια εποχή στον χώρο της «**επιστημονικής**» λογοτεχνίας. Με το σύγγραμά του «**Για την αρχιτεκτονική**» (**De architectura**) αποδεικνύει τις προχωρημένες αρχιτεκτονικές γνώσεις της εποχής του.